

Петро ВОЙТОВИЧ

«Найвизначніший талант серед галицьких композиторів», – так говорив про о. Михайла Вербицького Іван Франко. Він був одним із перших професійних композиторів у Галичині. Його творча спадщина є одним із найкращих надбань української культури, а сам Вербицький належить до яскравих представників національної композиторської школи, що сприяли в ХІХ ст. активному духовному злету українського суспільства. Особлива заслуга М.Вербицького перед українським народом – це музика до українського гімну «Ще не вмерла Україна».

Михайло Вербицький народився 4 березня 1815 року в селі Явірнику Руським, неподалік Перемишля (зараз - Польща), у сім'ї священика. Коли Михайлові виповнилося десять років, помер його батько. Вдова, мати синів Михайла (старшого) і Владислава (молодшого), вийшла вдруге заміж і не приділяла достатньо уваги дітям від першого шлюбу. Раннє сирітство привело їх під опікунське крило родича, видатного церковного і культурного діяча, перемиського єпископа Івана (Снігурського) (1784-1840). Сам владика Іван активно поширював українське слово, заснував у Перемишлі друкарню, сприяв появі шкільних навчальних посібників, збірок фольклору. Засновані за його ініціативою у 1818 році дяковчительський інститут, а згодом, у 1828 році, кафедральний хор і музична школа при ньому стали справжніми осередками вокально-хорової культури і кузницею музичного професіоналізму на землях Західної України. Там згодом і навчався Михайло Вербицький. Побачивши такий блискучий результат, єпископ Іван(Снігурський) запрошує із Чехії кваліфікованого диригента і композитора Алоїза Нанке. У Нанке Михайло Вербицький отримав ґрунтовну музичну освіту, зокрема з композиції. Стосовно стану хорового співу в школі сам о. Михайло Вербицький згадував: «Школа стала консерваторією в мініатюрі, а хор дорівнював добрій опері, і здавалося, що в Європі, крім трьох відомих категорій музики: німецької, італійської та французької, – існує ще четверта категорія –українська».

Після закінчення навчання у музичній школі спільні життєві шляхи братів Вербицьких, Михайла й Владислава, у 1833 році розійшлися. Владислав, славний у той час сопраніст, вступив на військову службу і трагічно загинув ще в молодому віці. Михайло цього ж року став питомцем Львівської духовної семінарії. На першому році філософії він важко захворів. Перебуваючи одинадцять тижнів у семінарійній лікарні, сам із нудьги навчився по-мистецьки грати на гітарі, з допомогою якої він продовжував komponувати свої твори.

Під час вакацій, будучи 21-річним парубком, він одружився. З того часу почався в нього період нужди та злиднів і, щоб прожити спільно з дружиною і двома діточками, змушений був заробляти викладами лекцій музики у вірменському монастирі Бенедиктинок у Львові. Така праця змусила його більш детально та краще вивчати теорію музики, а головне - гармонію співу та інструментацію, що так пригодились йому в майбутньому. Але несподівано у 1839 році померла дружина Михайла Вербицького. Тому він був змушений покинути Львів, а згодом і науку в семінарії та разом з дітьми повернувся на деякий час до Перемишля, де з допомогою свого родича владики Івана (Снігурського) отримав посаду вчителя курсів музики при консисторії місцевого собору. Тут мав нагоду познайомитись із славним музикантом, органістом і директором хору латинської катедри Францішком Льоренцом—чехом за національністю, – у якого Вербицький приватними лекціями поглибив науку.

Михайло Вербицький почав писати музику ще в юнацькі гімназійні роки. Першими його композиціями були церковні твори. До духовної музики, котра мала в Україні багаті й міцні традиції та широко застосовувалася, він звертався впродовж усього свого життя. У творчому доробку М. Вербицького є Літургії, окремі частини богослужбових піснеспівів для чоловічого і мішаного складу хорів. Доступна, звернена до людської душі, спроможна піднести молитовний настрій, духовна музика Вербицького набула широкої популярності. Його твори виконували у великих храмах і скромних сільських церквах. Безліч разів переписані від руки різними регентами, вони часто втрачали своє авторство і вважалися народними. І нині духовні композиції Михайла Вербицького можна почути як з концертної сцени, так і під час церковних богослужінь.

Паралельно розгортався й інший напрямок його життя. Вербицький був одержимий музикою, прагненням віддати свій музичний талант народові. Перебування в семінарії не відірвало його від музикування, передусім хорового мистецтва. Адже воно традиційно плекалося в українських церквах, а отже й входило до переліку дисциплін, які вивчалися у семінарії. До того ж дух суспільного оновлення позначився і на ставленні семінаристів до церковного співу. Втім вирішальне значення для становлення й розвитку Михайла Вербицького як композитора-професіонала, тісно пов'язаного з громадським життям, мала його участь в організації перших українських аматорських театральних вистав у Перемишлі впродовж 1848-1850 років, а пізніше – постійна співпраця з Народним театром товариства «Руська Бесіда», відкритим у Львові 1864 року. Вербицький написав музику до понад 20 вистав.

Семінарійне навчання Михайла Вербицького продовжувалось з перервами. Лише у 1850 році він одержав сан священника. Спершу як духовна особа Вербицький був назначений священником в церкві села Завадова, а опісля парохом села Стрілки (Львівська обл., Старо-Самбірський район). Згодом, у 1856 році, він став парохом церкви у селі Млини

неподалік Перемишля, де проживав до смерті 19 грудня 1870 року, помер у віці 55 років.

Увінчанням музичного таланту Михайла Вербицького стало написання музики на твір Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна», який згодом стане Державним Гімном України. Ірина Дибко-Филипчак, якої тесть Іван Филипчак (1871-1945) був письменником, у своїй статті «Ще не вмерла Україна в Стрілках», між іншим, написала, що у селі Стрілки, де був парохом о. Михайло Вербицький, і до сьогодні залишилися народні перекази та повір'я, що саме там він написав мелодію до гімну "Ще не вмерла Україна". Але цього тоді не могло статися, адже вперше цей вірш був надрукований у львівському часописі «Мета», який виходив тільки два роки (1863-65). Надрукований майбутній гімн був із підписом Тараса Шевченка. Це сталося, мабуть, тому, що не було точних даних, кому належав цей поетичний текст Павла Чубинського (1839-1884). Музику до нього скомпонував знаний вже на Галичині композитор Михайло Вербицький, який тоді жив у селі Млини Яворівського повіту. Ця пісня швидко популяризувалася і виконувалася як гімн на різних святах та урочистостях.

Вперше вірш «Ще не вмерла Україна» з нотами був надрукований у львівському збірнику «Кобзар» у 1885 році, тобто 15 років після смерті о. Вербицького. Завдяки легкому сприйнятті мелодії та патріотичним словам ця пісня швидко поширилася серед галицького населення. Офіційно вона була прийнята за національний гімн 1917 року за часів Української Держави. А 15 січня 1992 року Президія Верховної Ради України затвердила слова й музику цього твору як державний гімн.

О. Михайло Вербицький ще за свого життя здобув визнання не лише як талановитий музикант, творець хорових композицій, солоспівів, популярної театральної музики, а й як ревний душпастир УГКЦ. Діячі української культури високо цінували його, а один із найавторитетніших і прославлених митців України композитор Станіслав Людкевич 1934 року відзначав: «Вербицький для нас є не тільки музикантом, а й також символом нашого національного відродження в Галичині». Він справді був народним композитором, який відчував не лише настрої та мрії народу, а й умів музикою втілити їх у життя, збудити світлі, піднесені почуття. Саме в цьому криється велика популярність його творів, найвеличнішим серед яких є «Ще не вмерла Україна».

Петро ВОЙТОВИЧАÂ Отець Михайло Вербицький – символ національного відродження// СЛОВО № 1 (61) 2015